

DEBRECENI EGYETEM

Humán Tudományok Doktori Iskola
Nevelés- és Művelődéstudományi Doktori Program

**Egy tehetséggondozó program hallgatóinak
rekrutációja és professzióképe a program első
szakaszában**

Márton Sándor József

Témavezető: Dr. Kiss János

Debrecen, 2013.

Az értekezés célkitűzése, a téma körülhatárolása

A Debreceni Egyetem tehetséggondozó programja (DETEP) 2001-ben kezdte meg működését. Ez az időszak a magyar felsőoktatás tömegesedésének a korszaka: a felsőoktatási expanzió 2004-re csúcsosodott ki. Ez az expanzió, mely mintegy negyedszázadnyi késéssel indult a magyar felsőoktatásban, a kilencvenes és a kétezres években nagyon rövid idő alatt áthatotta a magyar felsőoktatást, jelenségeit, folyamatait, problémáit tekintve pedig hasonlónak tette azoknak az országoknak, térségeknek a felsőoktatásához, melyekben ez a folyamat korábban kezdődött és ment végbe. A tömegesedés átalakította az oktatási formákat, az egyetemek belső struktúráját, finanszírozási problémákat generált, és hozzájárult a felsőoktatási intézmények vezetésének lényeges változásaihoz, a menedzserizmus terjedéséhez is. Az expanzióhoz kapcsolódó értékminősítések a színvonal csökkenéséről szóltak, megkérdőjeleződött az egyetemi képzés színvonala.

A DETEP esetében leginkább a „tömegesedés – elitizmus” kérdése az, ami a felsőoktatási expanzió vázolt sajátosságaiból fakad. Ezzel összefüggésben fontos annak a kérdésnek a felvetése, hogy a vizsgált tehetséggondozási program mennyiben tekinthető „elitistának” céljait, működését és a hallgatók összetételét tekintve.

A disszertáció célja annak a megválaszolása, hogy a Debreceni Egyetem tehetséggondozó programjába (DETEP) került hallgatók összetétele, társadalmi háttere milyen területeken tér el az egyetem megfelelő hallgatói csoportjának összetételétől, és milyen eltérések tapasztalhatók a tehetséggondozási program beválogatási lépcsőinek hallgatói között. Arra vagyunk tehát kíváncsiak, hogy az eltérő társadalmi háttérű hallgatók milyen eséllyel kerülhetnek be a programba, érvényesül-e valamiféle státuszreprodukciós hatás, vagy az egyetem másodévére ezek hatása csökken, és az egyéni teljesítmények szerepe lesz a nagyobb. Egyik célunk ennek megfelelően az, hogy a háromlépcsős beválogatási eljárás hallgatói csoportjainak, és ahol lehetséges, az alapsokaságnak az összetételét összehasonlítsuk, azaz leírjuk és részletesen jellemezzük a programba bekerült és nem bekerült hallgatók csoportját. Így választ tudunk adni arra a kérdésre, hogy milyen eltérések vannak a másodéves nappali

tagozatos hallgatók és a mérési eljárás lépcsőinek a hallgatói összetétele között, és mi magyarázza ezeket az eltéréseket.

A disszertáció másik célja annak a vizsgálata, hogy van-e eltérés a programba bekerült és be nem került hallgatók professzió-képe között, azaz a programba való bekerülés együtt jár-e egy sajátos professzió-képpel. Mivel a beválogatási eljárás lépcsőiben a hallgatók összetétele sok szempontból módosul – azaz, az első kutatási célunkkal összefüggésben eltérő lesz a hallgatók rekrutációja –, várható, hogy eltérő lesz a hallgatók professzió-képe is. A két kutatási cél – rekrutáció és professzió-kép – között így szoros kapcsolatot feltételezünk. Az eltérő rekrutáció és az eltérő professzió-kép elemzése alkalmas lehet általánosabb felsőoktatási tendenciák felvázolására, így például az eltérő anticipációk magyarázatára és a diszciplináris eltérések figyelembevételére is. Kérdésünk tehát, hogy mennyiben függenek össze a professziókra vonatkozó elvárások és a szakmai jövőkép a programba való bekerüléssel? Azok kerülnek-e be a programba, akik például karakteresebb professzió-képpel rendelkeznek (mivel a felvétellel összefüggő adatokat elemezzük, arról nem tudunk beszélni, hogy a program működése hogyan alakítja a professzió-képet)?

A hallgatók professzió-képének elemzését a professzió-elméletek keretei között végezzük. Elemzésünkben foglalkozunk a professzió-elméletekkel és a professzionalizáció folyamatával (kevésbé a szakmai szocializáció kérdésével). A hallgatók szakok, potenciális szakmák és professziók szerinti összetétele lehetőséget ad a különböző professzió-felfogások összevetésére is; össze tudjuk vetni a magas státuszú professziók hallgatóinak professzió-képét a szemi-professziókhoz tartozókéval, elemezni tudjuk a deprofesszionalizációs folyamatok hatását a hallgatók énképére és professzió-képére. Magyarországon hasonló kutatások folytak az orvostanhallgatók, tanár szakos és a szociális munkás szakos hallgatók között, ezek eredményei nem térnek el az általunk vizsgált folyamatoktól. Kutatásunk empirikus eredményei lehetőséget adnak arra is, hogy vizsgáljuk a hallgatók szakmai ideálképét és azonosulásukat a választott professzióval.

Hipotézisek

Hipotéziseink a disszertáció elméleti kereteihez, a reprodukciós és tőkeelméletekhez, valamint a professzió elméletekhez, továbbá az empirikus elemzés adta lehetőségekhez kapcsolódnak. A hipotézisek ennek megfelelően a reprodukciós és tőkeelméletek, a professzió elméletek, ezekkel összefüggésben a professziók státuszára vonatkozó elméletek empirikus tesztelésére alkalmasak. Hipotéziseink megfogalmazásakor a karok között érvényesülő rekrutációs, valamint tőke- és habitusbeli, a professzionalizáció mintáira ható eltérések érvényesülésére is figyelemmel voltunk.

Első hipotézisünk a szülők iskolai végzettségének a programba való bekerülésére gyakorolt hatására vonatkozik. A szülők iskolai végzettsége a státuszreprodukciós elméletek alapján hatást gyakorol az iskolai teljesítményre, és ezen keresztül a leszármazottak további életútjára, iskolai tanulmányaira, majd a betöltött társadalmi pozícióra. A szülők iskolai végzettségével jellemezhető társadalmi státusz vagy származás a leszármazottak esetében közvetett hatását a leszármazottak iskolai végzettségén keresztül fejt ki, közvetlen hatását pedig a megszerzett pozícióra fejt ki. Figyelembe vehetjük még a származás hatásának felfelé kúszó hatását és az oktatás bővülésével összefüggésben a szelekciós hatás érvényesülését. Mindezek alapján azt várjuk, hogy a *szülők iskolai végzettsége csak közvetett hatást* gyakorol arra, hogy valaki bejut-e a tehetséggyonozó programba.

Második hipotézisünk a kulturális tőke hatására vonatkozik. A kulturális tőke elméletek a reprodukciós hatásokat hangsúlyozzák. A kulturális tőkeelméletek empirikus vizsgálatai a szülők társadalmi státuszának (a származásnak) a közvetlen és közvetett hatását megalapozó elméletek figyelembevételével a kulturális tőkének a közvetítő hatását emelik ki a származás és a leszármazottak társadalmi státusza között. A kulturális tőkének a programba való bekerülésre gyakorolt hatását illetően azt várjuk, hogy maga a *kulturális tőke közvetlen hatást gyakorol a bejutásra*.

Harmadik hipotézisünk szerint a társadalmi tőke formái Coleman értelmezésében hatékonyan képesek támogatni az egyént iskolai teljesítményében és továbbhaladásában. A társadalmi tőke kompenzáló hatására vonatkozó elvárásokat

igazoló empirikus kutatások alapján azt várjuk, hogy a programba való bekerülésre a *társadalmi tőkével való ellátottság közvetlen hatást gyakorol.*

A negyedik hipotézis szerint kulturális tőkének a nemek közötti eltérő hatására vonatkozó elméletek alapján a nők esetében a kulturális tőke a státuszreprodukciónak, míg férfiak esetében a státusz mobilitáshoz járul hozzá. A tézist igazoló magyar kutatások eredményei alapján azt várjuk, hogy a programban *csökken a férfiak „hátránya” a nőkhöz képest.*

Az ötödik feltevésünk szerint a foglalkozások státuszára és presztízisére vonatkozó elméletek szerint a foglalkozások státuszát számos összetevő alakítja, a kialakult státuszt gyakran a foglalkozás presztízse jeleníti meg a foglalkozások hierarchiájában. *A karok presztízse és státusza kapcsán azt várjuk, hogy az eltérő pozíciók hatást gyakorolnak a különböző tőkefajták eloszlására is.*

Hatodik hipotézisünk a Super-féle munkaérték-körök preferenciáinak az eltéréseire vonatkozik. A Super-féle munkaértékek választása jellegzetes eltéréseket mutat a *nemek és az egyes szakmák, esetünkben szakok, illetve karok között.*

Hetedik feltevésünk a hallgatók választásainak, preferenciáinak és gondolkodásmódjának a habitus által alakított különbségeire vonatkozik. A felsőoktatási szocializációban nagy szerepet kap a habitus, az életstílus és a szubkultúrák, melyek gyakran habitustípusokat képeznek. Kérdés, hogy a származási család és az egyetem habitusa mennyiben egyezik, az egyetemi kultúra mennyiben kódolja az osztályokhoz tartozást. Bekövetkezhet az, hogy a domináns kultúra ráerőlteti a hatalmi mintákat a gyengébbekre, az alacsonyabb státuszúak nem illenek bele az elit felsőoktatási rendszerbe). Azt várjuk, hogy a hallgatók *önmagukról kialakult vélekedését és kölcsönös vélekedéseiket a karok eltérő habitusa alakítja.*

Az alkalmazott módszerek

A rendelkezésre álló DETEP (2001-2008) adatbázis elemszáma (N= 3.183) lehetővé tette jó néhány mutató kialakítását, s ily módon „testhezálló” indexek mentén tudtuk a hipotéziseket ellenőrizni.

a. Kulturális tőke index

Az általunk kialakított kulturális tőke index sajátossága, hogy nem különíti el a szülők és a vizsgálatba bekerült hallgatók kulturális tőkéjét. Mivel a kialakított kulturális tőke indexnek a programba való bekerülésre gyakorolt hatását vizsgáltuk, csak olyan változók jöhettek szóba, ami a hallgatók korábbi, középiskolai életútjával függtek össze; az alkalmazott kérdőív lehetőséget adott volna az egyetemi tanulmányok alatt „működő” kulturális tőke kialakítására is (kérdés, hogy mennyire az egyetemen szerzett), ám célunk épp az volt, hogy a hallgatók által „hozott” kulturális tőkét vegyük figyelembe. A kulturális tőke – indexbe első lépésben bekapcsoltuk a szülők és nagyszülők iskolai végzettségét és a hallgatók lakhelyét. E változók figyelembevétele logikusnak tűnik nemcsak más kutatások tapasztalatai alapján, hanem azért is, mert a hallgatók „saját” kulturális tőkéjét a családi háttér is alakítja, ebben a településnek is szerepe van.

Az elemzés során alkalmazott kulturális tőke index alapjául szolgáló változók jelentős része kapcsolatot mutat a származási család társadalmi státuszával, hisz például a tagozatos osztály vagy a középiskola típusa, a nyelvvizsga, a felvételi előkészítő és a magántanár a kedvezőbb társadalmi helyzetű családok esetében fordul inkább elő. A kialakított kulturális tőke index az objektívált és az intézményesült kulturális tőke típusok csoportjába tartozó tőkejavakat veszi figyelembe. A kulturális tőke indexnek három attribútuma van, alacsony, átlagos és magas, ezeket az index által felvett értékek figyelembevételével alakítottuk ki.

b. Társadalmi tőke index

A kutatási eredmények értelmezéséhez, a programba való bekerülés magyarázatához kialakított társadalmi tőke esetében hasonló megfontolásból indultunk ki, mint a kulturális tőke esetében. Arra voltunk kíváncsiak, hogy a családból hozott társadalmi tőke milyen mértékben befolyásolta a tehetséggondozó programba való bekerülést, például csökkentette, ellensúlyozta-e a társadalmi háttérből adódó különbségeket. Épp ezért az egyetemen kialakuló, kialakult társadalmi tőke elemeket nem vettük figyelembe (például a különböző önkéntes szervezeti tagságokat).

A kialakított társadalmi index ennek megfelelően a családi hatásokat vette figyelembe, hisz eleve arra voltunk kíváncsiak, hogy a társadalmi háttér, például a szülők iskolai végzettsége (és foglalkozása) mennyiben alakítja a programba kerülés esélyeit. Épp ezért a társadalmi tőkének a családon belül érvényesülő formáit vettük figyelembe a kialakított index esetében. A colemani társadalmi tőkeformák közül a családon belüli viszonyt, az együttműködést, az érvényesülő normákat, a kötelezettségeket és elvárásokat, valamint az információs potenciált vettük figyelembe. A családon belüli viszonyt a közös döntésekkel operacionalizáltuk, ami azt jelentette, hogy a szak választásában mennyire döntött a szülőkkel közösen a hallgató (K33, 2. – mindkét szülővel közösen –, K33, 3. – édesanyjával közösen –, K33, 4. – édesapjával közösen). Az „információs potenciál” családi vonatkozását azzal vizsgáltuk, és emeltük be a társadalmi tőke indexbe, hogy honnan informálódott a hallgató a választott szakról (K34. 1), valamint a Debreceni Egyetemről (K35.1), míg a választásokra ható szülői tanácsokat, ami megfelel a szülői törődésnek és a gyerekre fordított figyelemnek, a szak választásának szülői „tanácsával” (K36.1) és a Debreceni Egyetem választásának „szülői tanácsával” (K38.1) mértük. A társadalmi tőke indexnek három attribútuma van: alacsony, átlagos és magas, ezeket az index által felvett értékek figyelembevételével alakítottuk ki.

c. Motivációs index

A motivációs indexet a beválogatási eljáráshoz dolgoztuk ki. Ahogy azt már a „Tehetségazonosítás elvei” c. fejezetben bemutatottuk, a beválogatási eljárás során a tanulmányi eredményt, a Raven teszt eredményét, és a motivációs index eredményét vettük figyelembe. A beválogatási eljárás elméleti hátterét az Otto, Renzulli, Renzulli – Mönks, Czeizel modellek jelentették. A motiváció a többszemponú tehetségmodellek esetében fontos tényezőnek számít, hisz a motiváció hiányában a szunnyadó tehetség nem bontakozhat ki. A motiváció mérésére a beválogatási eljárás rekrutációs és pályamotivációs kérdőívének a megfelelő kérdéseit vettük figyelembe. A K37-es kérdésből, mely az egyetemre való jelentkezés okait és motívumait vizsgálja, az 5. (karriere felépítésének a része) és a 7. itemet (ez a szakma érdeklő) emeltük be az indexbe. A K44-es kérdésből, mely az egyetemi életút során a

megkérdezett számára fontos dolgokat vizsgálja, a következő itemeket vontuk be: 1. jó tanulmányi átlag, 3. TDK-munka, 4. elismerés a tanároktól, 5. elismerés a diáktársaktól, 8. felkészülni a választott szakmára, 9. kapcsolatokat kialakítani, melyek később „jól jönnek”, 10. külföldi ösztöndíj. A K45-ös kérdésemből, mely a megkérdezettek jelenlegi helyzetére és egyetemi céljaira kérdezett rá, a következő itemeket vettük figyelembe az index képzésénél: 5. jelent-e már meg publikációja, 6. részt vesz-e valamelyik tanára kutatásában, 10. kapott-e már külföldi ösztöndíjat, 11. tagja-e valamilyen diákszervezetnek, 12. tagja-e valamilyen szakkollégiumnak, 13. sportol-e, 14. tagja-e valamilyen öntevékeny csoportnak.

A motivációs index értékét úgy képeztük, hogy a K37-es és K 44-es kérdés itemeinek a 3-as vagy 4-es értékű választása esetében a motivációs indexet 1 egységgel növeltük (a kiindulási érték 0 volt). A 45-ös kérdéscsoport esetében akkor növeltük az index értékét, ha a kiemelt kérdésekre igennel (1) válaszoltak, így a mutató maximum 16-os értéket vehetett fel.

d. Fakultáris presztízis - index

A disszertációban a foglalkozások státusának (a szakok, a professziók státusának) a fogalmát értelmezzük tágabban, mint aminek a presztízis is az egyik összetevője. Így beszélünk a „karok presztízisééről”, ami a kutatás során mért presztízis esetében megfelel a közösséghez tartozás és az interszubjektív kommunikáció kritériumainak is, feltételezi az „előnyös helyzeteket” is. A „karok presztízise” indexet a K39-es (Hova helyezi a saját szakját az egyetem szakjai között?), és a K42-es kérdés („Mit gondol arról, hogy az egyetem „közvéleménye” hova helyezi az Ön szakját?”), a tízfokozatú skálára adott válaszok alapján, a két skála értékeit figyelembe véve alakítottuk ki. Bár a kérdés a szakokra vonatkozott, a szakok nagy száma miatt az elemzést a karokra vonatkozóan végeztük el, ami csak a szakok alapján heterogén, nagyobb karok esetében befolyásolhatja az eredményeket. Az indexen öt lehetséges pozíciót különböztettünk meg, majd a válaszok alapján a karokat ténylegesen négy csoportba soroltuk: alacsony, átlagos, magas, és kiemelkedő presztízzsel bíró csoportokba.

e. Professzió státusz - index

Másik indexünk a szakok, pontosabban a szakhoz kapcsolódó szakmának az egyetem elvégzése utáni helyzetére kérdezett rá, így az a foglalkozások, a professziók státuszát méri. Az erre vonatkozó kérdésnél (K59) egy tízfokozatú skálán kérdeztünk rá arra, hogy a hallgatók milyenek látják az egyes tényezők helyzetét. Ez a foglalkozások presztízs vizsgálati szempontjainak is megfelel, de mivel kilenc, a foglalkozás, professzió státuszát jellemző dimenziót vizsgáltunk, a kialakított index alkalmas a professzió státuszának a jellemzésére, arra, hogy mit gondolnak arról a hallgatók, hova helyezik saját professziójukat ebben az egyenlőtlenségi rendszerben (ez egyben a professzió-képük anticipatív eleme is). A szakok státusza változónak öt attribútuma van, nagyon alacsony, alacsony, közepes, magas, és nagyon magas, ezeket az index által felvett értékek figyelembevételével alakítottuk ki.

f. Alkalmazott statisztika elemző eljárások

Az adatok feldolgozása és statisztikai elemzése SPSS for Windows 19.0 programmal történt. Az alkalmazott eljárások: leíró statisztikák, korreláció és regresszió-, kontingenciatábla-elemzés, t-próba, szórás-elemzés és logisztikus regresszió elemzés. A szignifikancia szint minden próbánál 0.05 volt.

Mivel az adatelemzés során az SPSS és más statisztikai programok korlátaival is szembekerültünk, alkalmaztuk a TETRAD programot, mely alkalmas a változók közötti oksági kapcsolatok feltárására és grafikus megjelenítésére.

Empirikus kutatásunk a Debreceni Egyetem tehetséggondozó programjának az első szakaszához kapcsolódik. A Debreceni Egyetem Tehetséggondozó Programja a 2000/2001-es akadémiai évben indult, s a program első szakasza az alapszakos hallgatók 2008-as bevélogatásáig tartott.

Eredmények tézisszerű felsorolása

Disszertációnk célja egy tehetséggondozó program hallgatói rekrutációjának és a hallgatók professzióképének az elemzése volt. A felsőoktatási expanzió körülményei között logikus kérdésnek tűnt, hogy a vizsgált program rekrutációját, működési céljait és elveit tekintve mennyire „elitista”. Eredményeink alapján a DETEP-be került hallgatók társadalmi rekrutációjukat tekintve cáfolják a lehetséges „elitizmus” hipotézist. Maga a program pedig mint tehetséggondozó program, céljait, elveit és működését tekintve sem „elitista”

A rekrutációs különbségek a program hallgatói között a karok különbségeiből következnek. Az egyes karok társadalmi rekrutációjában ugyanis nagyon jelentős különbségek vannak, amely különbségek a szelekciós mechanizmusok következményei, a különböző társadalmi csoportokból érkező hallgatóknak a felsőoktatásba való bejutásban nem, de a képzési területek, karok választásában és az oda való bekerülésben már komoly esélykülönbségei vannak. Ezt igazolják a program hallgatóinak karonkénti összehasonlító elemzése a társadalmi rekrutációjukat tekintve, de ezt igazolják az intézményi habitus eltérései, a presztízsbeli és státuszbeli különbségek is. A programba bekerült és be nem került hallgatók rekrutációjának az eltéréseit a hipotézisekre reflektálva vázoljuk fel.

A hallgatók professzióképét tekintve is különbségeket vártunk a szakok, karok között, de a programba bekerült és nem bekerült hallgatók között is. Ez a várakozásunk igazolódott, valóban érvényesülnek különbségek a hallgatók között. Akik a programba felvételt nyertek, sokkal motiváltabbak voltak, sokkal inkább azonosultak a választott szakjukkal és professziójukkal, szakmai jövőképük is sokkal kongruensebbnek bizonyult, inkább választanák újra jelenlegi szakjukat is.

Első hipotézisünk a szülők iskolai végzettségének a hatására vonatkozott, arra, hogy a programba való bekerülést a szülők iskolai végzettsége, általánosabban társadalmi státusza csak közvetetten magyarázza. Ezt a várakozásunkat a hallgatók csoportjainak az összehasonlítása igazolta, de a regresszió elemzés azt mutatja, hogy a szülők együttesen kezelt iskolai végzettségének mégis van, még ha szerény mértékű reprodukciós hatása. Ennek megfelelően el kell fogadnunk a szülők társadalmi

státuszára vonatkozó elméletek állításait, melyek szerint a felsőoktatásban a származás hatása gyengül, ám hipotézisünket csak részben látjuk igazoltnak.

E hatással is összefügg a kulturális tőke közvetlen hatására vonatkozó hipotézisünk. A programba bekerült és nem bekerült hallgatók kulturális tőkéjének különbségei, és az eltérő presztízsű karok hallgatóinak kulturális tőkebeli eltérései igazolják a kulturális tőke hatását az egyetemi pályafutás eltérő esélyeire. Ugyanakkor a regresszió elemzés azt mutatja, hogy a kulturális tőkének a hatása a szülők együttes iskolai végzettségéhez hasonló és kisebb súlyú, mint a társadalmi tőkée.

A társadalmi tőke hatására megfogalmazott hipotézisünk viszont igazolódott, azaz a programba való felvételt a társadalmi tőke jelentős mértékben alakítja, így a társadalmi tőke hatására vonatkozó feltevésünk igazolódott. A különbségek nemcsak a felvételt nyert és nem nyert hallgatók között mutatkoztak meg, azokat regisztrálhattuk az eltérő presztízsű és státuszú karok között is. A regresszió elemzés is azt igazolja, hogy a társadalmi tőkének és a professziók státuszának csaknem egyforma hatása van arra, hogy valaki a programba kerüljön.

A kulturális tőke hatását a nemek közötti különbségek területén is vizsgáltuk. Azt vártuk, hogy a hallgatónők esetében a középiskolai életúttal összefüggő, saját kulturális tőke hatása nagyobb lesz, mint a férfihallgatók esetében, azaz a hallgatónők a kulturális reprodukciót, míg a férfihallgatók a kulturális mobilitást valósítják meg. Ez a feltételezésünk csak részben igazolódott, ugyanis a programba került hallgatók között nincs szignifikáns különbség a kulturális tőkét illetően, de a társadalmi tőkét illetően sem. Ugyanakkor az érintett másodéves hallgatói alapsokaság, valamint a tehetséggondozó program különböző lépcsőinek az összehasonlítása (a hallgatók nemek szerinti összetételét tekintve) azt mutatja, hogy a programba a férfihallgatók valamivel nagyobb arányban jutottak be az összehasonlítható alapsokaságokhoz képest. Ez pedig a „férfihátrány” eltűnését jelenti, ami megfelel más kutatások eredményeinek is.

A munkaérték preferenciák esetében a nemek és a karok között vártunk különbségeket a hallgatók körében. Ezek a várakozások igazolódtak, valóban különbségek tapasztalhatók a nemek és a karok között a munkaértékek választásában.

Ez azt is jelzi, hogy a munkához kapcsolódó értékek és elvárások, hasonlóan a foglalkozások presztízséhez, hosszú távon fejtik ki hatásukat.

Következő hipotézisünk a hallgatóknak önmagukról kialakult vélekedésére és kölcsönös vélekedéseikre vonatkozott, mint amit a karok eltérő habitusa alakít. A hallgatóknak a kölcsönös sztereotípiákról kialakult véleménye azt mutatja, hogy valóban érvényesül egy, a karokhoz köthető intézményi hatás, intézményi habitus, ami jól jellemzi az egyes akarok hallgatóinak a gondolkodását. Ezt igazolják modellünk eredményei is, hisz a karok presztízse és az intézményi habitus között valóban kölcsönös kapcsolat mutatható ki, így hipotézisünket igazoltnak látjuk. A karok eltérő intézményi habitusa pedig alakítani látszik például annak szándékát, hogy valaki újraválasztaná-e a szakját.

Eredményeink alapján végső konklúziónk az, hogy a felsőoktatásban a karok jelentik azt az intézményi keretet, melyhez a hallgatók leginkább kötődnek, részben a választott szakjuk, részben az azzal összefüggő, de általánosabban is érvényesülő intézményi habitus miatt is.

A szerzőnek az értekezés tárgyában megjelent publikációi

1. Fónai Mihály – Ceglédi Tímea – **Márton Sándor** (2012): A Debreceni Egyetemen végzett DETEP-es hallgatók véleménye a programról, és munkaerőpiaci életútjuk néhány vonása. In: Fónai Mihály – Szűcs Edit (Szerk.): A Debreceni Egyetem „Diplomás pályakövető Rendszerének” főbb eredményei és tapasztalatai, 2010–2011. Debrecen: Debreceni Egyetem, pp. 62–73.
2. Fónai, Mihály – **Márton, Sándor** – Ceglédi, Tímea (2011): Recruitment and Professional Image of Students at One of the Regional Universities in Hungary. *Journal of Social Research & Policy*. Vol. 2: (1) 53–65.
3. Fónai Mihály – **Márton Sándor** (2011): Azonosságok és különbségek az egyetemi hallgatók életmódjában. In Kozma Tamás – Perjés István (szerk): *Új kutatások a neveléstudományokban. Törekvések és lehetőségek a 21. század elején*. Budapest: ELTE Eötvös Kiadó, pp. 133– 44.
4. Fónai Mihály – **Márton Sándor** (2010): A tehetséggondozó program hallgatóinak professzió-képe – egy sokváltozós modellmagyarázat lehetséges elemei. In: Kozma Tamás - Ceglédi Tímea (szerk.): *Régió és oktatás: A Partium esete*. Debrecen: CHERD-Hungary: Center for Higher Education Research and Development – Hungary. pp. 147–153.

5. **Márton Sándor** – Fónai Mihály (2010): Hallgatók pályaképének elemei: elvárások és vélemények a választott szakról. In: Karlovitz János (szerk.): *Felnőttek pályaaorientációja, élethossziglani tanulása*. Budapest: Neveléstudományi Egyesület, pp. 12–22.
6. Fónai, Mihály – Kiss, János – **Márton, Sándor** – Zolnai, Erika (2010): Characteristics of the Work Value Choices of the University Students. In: Fedor, A – Semsei, I (eds): *Twenty Years of Health Care Education and Social Sciences at the Faculty of Health Medical and Health Science Center University of Debrecen*. Nyíregyháza: Faculty of Health Medical and Health Science Center, pp. 38–60.
7. Fónai Mihály – **Márton Sándor** (2007): A Pedagógiai Főiskolai Kar hallgatóinak rekrutációja és pályaképének néhány eleme. In: Kissné Korbuly Katalin (szerk.): *Válogatott tanulmányok III*. Hajdúböszörmény: DE TEK Hajdúböszörményi Pedagógiai Főiskola Kar. pp. 172–181.
8. **Márton Sándor** – Mező Ferenc – Balogh László – Fónai Mihály (2006): A Debreceni Egyetem Tehetséggondozó Programja és beválogatási szempontjai. In: Balogh L – Mező F – Tóth L (szerk.): *A Debreceni Egyetem Tehetséggondozó Programjának II. Konferenciája. Tanulmányok*. Debrecen: Debreceni Egyetem, pp. 7–12.
9. Vincze Szilvia, **Márton Sándor** (2004): A kreatív gondolkodás megjelenése a matematikai teljesítményben. *Új Pedagógiai Szemle*, április–május, pp. 15–37.

A szerzőnek az értekezés tárgyában tartott előadásai

1. Gabriella Pusztai – Mihály Fónai – **Sándor Márton** – Agnes Engler: The Effect of institutional Habit on the Professional Image of Nontraditional Students. ECER conference, Cádiz 2012 September 18–21.
2. Murányi István – **Márton Sándor**: Debreceni egyetemisták szabadidő-profiljai az empirikus adatok tükrében. Egyetemi élethelyzetek – Campus-lét a Debreceni Egyetemen, Debrecen 2012. május 29.
3. Fónai Mihály – **Márton Sándor**: A kulturális és a társadalmi tőke hatása a professziók megítélésére. XI. Országos Neveléstudományi Konferencia, Budapest, 2011. november 3–5.
4. Fónai Mihály – **Márton Sándor**: Tanár szakos hallgatók professzió-képének elemei. III. Miskolci Taní-tani Konferencia, Miskolc, 2010. január 29.

5. Fónai Mihály – **Márton Sándor**: Hallgatók pályaképeinek elemei: elvárások és vélemények a választott szakmáról. Neveléstudományi Egyesület Konferenciája, Székesfehérvár, 2010 január 15.

A szerzőnek az értekezés tárgyához kapcsolódó egyéb publikációi

1. Muranyi István – **Márton Sándor** (2012): Debreceni egyetemisták szabadidő-profiljai az empirikus adatok tükrében. In Dusa Ágnes - Kovács Klára - Márkus Zsuzsanna – Nyüsti Szilvia – Sörös Anett (szerk): Egyetemi élethelyzetek, ifjúságszociológiai tanulmányok II. Debreceni Egyetemi Kiadó, pp. 181–194.
2. **Márton, Sándor** – Nagy, Gábor – Gábris, Katalin – Bánóczy, Jolán – Madlén, Melinda (2008): Logistic regression analysis of oral health data in assessing the therapeutic value of amine fluoride containing products. *OHDMBSC* Vol. VII, No. 4 (December), pp. 26–29.
3. **Márton Sándor** (2003): Térinformatika alkalmazása a társadalomtudományi alkalmazásokban. In Szűcs István (szerk): *Társadalomtudomány Neveléstudomány*, Nagyvárad: PKE Partium Kiadó, pp. 199–202.
4. Hunyady László – Prószéky Gábor – Hollósy Béla – Tóth Ágoston – Nagy Tibor – Dobi Edit – Maticsák Sándor – Nemes Zoltán – **Márton Sándor** (2000): Számítógép a bölcsészettudományokban. *Magyar Tudomány*, évf. sz. október, pp. 1231–1241.